

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

52-1

Brno 2011

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 52

Volume 52

Číslo 1

Issue 1

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Olga Lečbychová, Marián Mazuch,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Adresa redakce
Adress

Skleněné korále z pohřebiště v Příboře. Viz obr. 18 na s. 90

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2011

Náklad 450 kusů

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2011 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

MLADEČ (OKR. OLOMOUČ)

Mladečské jeskyně, lokalita Ic. Pleistocén. Typ lokality: jeskyně, vrstvy redeponované z vyšších poloh. Vertikální koridory v zadním úseku — Puklinová chodba, odběr vzorků. Přesná poloha nebyla zatím z důvodu obtížné dostupnosti zaměřena (mapa viz. Svoboda 2010).

V květnu 2010 jsme pokračovali v odebírání vzorků ze dvou souběžných vertikálních koridorů v zadních úsecích Puklinové chodby v severovýchodní části Mladečského jeskynního komplexu (Svoboda 2010). Nové vzorky načernalých až hnědošedých jílovitých sedimentů, které byly redeponovány z vyšších poloh, jsme opět proplavili. Vedle drobného štěrčiku (do 1 cm) vzorky obsahovaly zhruba 260 fragmentů kostí a zuboviny (vč. fragmentů klů) pleistocénní fauny. Ty se většinou pohybovaly v rozmezí od několika mm až do 2–3 centimetrů, výjimkou však byl fragment o velikosti 15 cm. Ze všech kostí se nám podařilo blíže určit pouze jeden levý dolní P3, který náležel losu (*Alces*, sp.) a fragment korunky zubu druhově blíže neurčitelného jelenovitého (*Cervidae*). Některé ze zbývajících fragmentů kostí náležely velkým savcům a daly by se přiřadit koni (*Equus*, sp.) nebo druhově blíže neurčitelnému pleistocénnímu chobotnatci (*Proboscidae*). Jeden z fragmentů kosti tohoto chobotnance je zajímavý tím, že na sobě nese stopy ohryzu velkého hlodavce, pravděpodobně dikobraze (*Hystrix*, sp.) (srov. Lyman 1994). Ve vzorcích z roku 2009 se nám podařilo rovněž blíže určit fragment korunky premoláru/moláru a dva fragmenty špičáku náležící praseti divokému (*Sus scrofa*). Ve srovnání s rokem 2009 se tedy druhové spektrum fauny rozšířilo natolik, že můžeme uvažovat o některém teplém interglaciálním období, nejspíše MIS5 nebo starším.

Za konzultaci děkujeme prof. J. Svobodovi, prof. R. Musilovi a doc. P. Wojtalovi, dr. M. Roblíčkové bychom rádi poděkovali za zpřístupnění srovnávací osteologické sbírky v Moravském zemském muzeu v Brně.

Sandra Sázelová, Martin Holub

Literatura

Lyman, R. L. 1994: *Vertebrate Taphonomy*. Cambridge: Cambridge University Press.

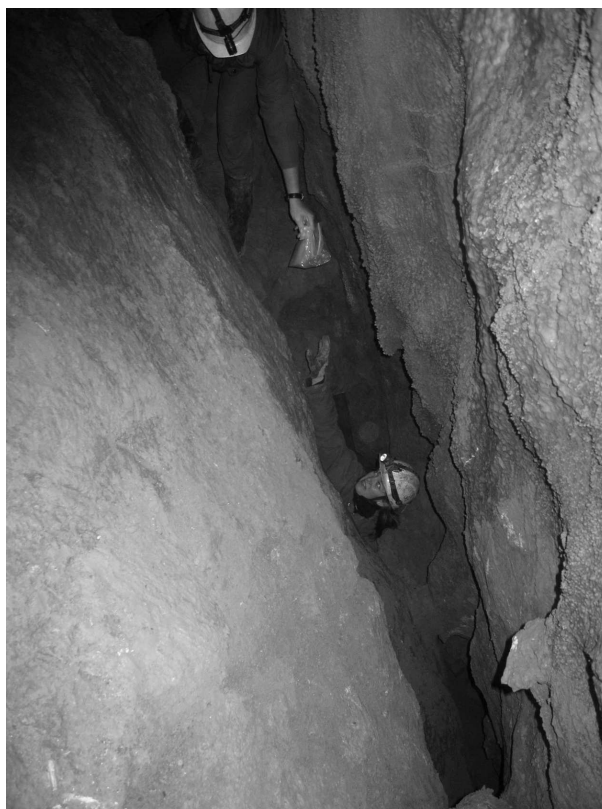
Svoboda, J. 2010: Mladeč (okr. Olomouc). Mladečské jeskyně, lokalita Ic. Pleistocén. *Přehled výzkumů* 51, 288.

Resumé

In addition to the preliminary 2009 results (PV 51), the broader variability of faunal species determined during the 2010 research in Mladeč cave suggests that it could be connected with some warm interglacial period (probably MIS5 or earlier warm period).

PAVLOV (OKR. BŘECLAV)

Okolí a intravilán obce – lokality Pavlov II a Pavlov-Podhradní ul. Předstihové výzkumy, kvartérně-geologický popis, environmentální analýzy.

Obr. 13. Odebírání vzorků v zadních úsecích Puklinové chodby Mladečského jeskynního komplexu. Foto: J. Svoboda, květen 2010.

Fig. 13. Taking of samples in the back parts of Fissure corridor in Mladeč cave complex. Photo: J. Svoboda, May 2010.

Paralelně se zpracováním materiálu z předchozích výzkumů (lokality Pavlov I a Pavlov VI) probíhal v průběhu roku 2010 dohled nad pokračujícími výkopovými pracemi při stavbě rodinných domků a inženýrských sítí (Pavlov II, Pavlov-Podhradní ulice, aj.).

Lokalita Pavlov II

Stavební aktivity v roce 2010 odkryly profily v severovýchodní části lokality, tedy v místech, kde paleolitické artefakty již vycházejí na povrch (srv. výzkum 2009, PV 51). Geologické podloží zde tvoří neogenní usazeniny (eger-eggenburg) psamiticko-pelitické facie ždánicko-hustopečského souvrství, které jsou překryté kvartérními svahovými usazeninami včetně fosilních půdních sedimentů a spraší. Svah byl postižen kryo-genními procesy v chladných obdobích pleistocénu a svahovými pohyby, zejména sesuvy.

Ve stavební jámě byl zjištěn následující profil (obr. 14):

- 0,00–1,50 m světlehnědá spraš W?
- 1,50–1,80 m hnědá redeponovaná spraš s úlomky vápenců, vápnitými a jílovitými závalky a horizonty půdních sedimentů,
- 1,80–2,20 m světlá jílovitá zemina (slín), čelo ohnuté palsy vyvlečené do svahovin,
- 2,20–2,40 m úlomky vápenců (šikmo uložené) ve světlehnědé hlíně, starší svahovina mezi jazyky vyvlečené palsy ohnuté po svahu,
- 2,40–3,00 m světlá jílovitá zemina (slín), vyvlečená palsa,

6. 3,00–4,00 světlá jílovitá zemina (slín) ždánicko-hustopečského souvrství.

Pedologie

Čtyři vzorky pro mikromorfologickou analýzu (P1-4) byly odebrány z tmavých horizontů v poloze 2. Podle Libuše Smolkové odpovídají fosilním půdním sedimentům, tj. modu 6 (ve smyslu W. L. Kubiény). Jde o dvě dvojice půdních sedimentů, v nichž svrchní (P 4 a P 2) poloha vždy odpovídá hnědým a spodní (P 1 a P 3) redeponovaným humózním horizontům. Před touto redepozicí odpovídaly polohy P 4 a P 1 starší půdě, polohy P 2 a P 3 půdě mladší. Polohy P 1 a P 4 patřily mírně vyvinuté luvizemi (parahnědozemí, illimerizované půdě), a to poloha P 4 jejímu horizontu B, P 1 pak horizontu A, který se z podložního horizontu vyvinul následným hnědým ozemněním, vyvolaným klimatickými změnami.

Polohy P 3 a P 2 odpovídají rovněž velmi slabě vyvinuté luvizemi, a to poloha P 2 jejímu horizontu B a P 3 horizontu A, který se z podložního horizontu také vyvinul pozdějším hnědým ozemněním. Tak jako ve všech pedokomplexech, i v tomto případě byla původně mladší svrchní autochtonní půda vyvinuta zřetelně slaběji než půda bazální. Pokud jde o stratigrafickou příslušnost obou slabě vyvinutých luvizemí s následně vyvinutými humózními horizonty A a v jejich nadloží, dochovaných zde však nikoli v autochtonní pozici, nýbrž v modu půdních sedimentů, je vysoce pravděpodobné, že jejich tvorba probíhala v teplém období treene (rügen) a jde tedy o půdní komplex IV (OIS 7). Kdy proběhla jeho redepozice, nelze prozatím určit.

Mrazové jevy

Ve spodní části profilu popisuje Jaromír Demek vyvinuté tvary mrazového vzdouvání a tečení po svahu (kongeliflukce). V důsledku rozdílných geotechnických vlastností usazenin (namrzavosti) byl ve slínech ždánicko-hustopečského souvrství vyšší obsah segregáčního ledu než v nadložních svahovinách, což vedlo k vyklenování povrchu slínů a vzniku pahorkovitých tvarů (palsa). V důsledku svahových kryogenních pohybů (kongeliflukce) byly palsy protaženy po svahu. Při pohybech byly starší svahoviny kotlovitě zaklesnuty mezi ohnuté palsy. Palsa jsou zpravidla považovány za ostrůvky dlouhodobě zmrzlé půdy v oblasti ostrovního permafrostu. Vyšší obsah podzemního ledu v palsech je vysvětlován nasáváním vody z okolní nezmrzlé půdy. Mladších svahovin jsou od protažených pals odděleny výraznou hraniční plochou (diskontinuitou).

Pavlov, Podhradní ulice

Na přelomu roku 2009/2010 upozornil Z. Schenk na výskyt mamutích kostí v otevřeném profilu na Podhradní ulici v Pavlově. Podstatnou část profilu zaujímá výkop pro sklep a jeho zásyp. V západní části tento výkop přetíná původní jílovité sedimenty, v jejichž svrchní části probíhal horizont s osteologickým materiálem (obr. 15).

Z jílovitých sedimentů byly odebrány tři palynologické vzorky v superpozici, ale pouze spodní z nich byl pozitivní. Pro malé množství zrn nelze sestavit pylový diagram. Převládají anemofilní jehličnany (*Pinus sylvestris*, *Picea*, *Abies*). *Juniperus* se objevuje jako tundrový druh. Přítomnost *Alnus*, *Corylus* a *Ulmus* vylučuje extrémně chladné teploty. Byliny nejsou natolik četné – čeledi As-

Obr. 14. Pavlov II, profil 2010. Ve svrchní části leží spraš, ve střední části probíhají horizonty půdních sedimentů, bazální sedimenty jsou deformovány mrazovými jevy.

Fig. 14. Pavlov II, section 2010. The upper part is build of loess; horizons of soil sediments occur in the central part; and the basal deposits are deformed by frost processes.

Obr. 15. Pavlov, Podhradní ulice, profil jílovitými sedimenty s kostmi glaciální fauny; vpravo porušení výkopem pro sklep. **Fig. 15.** Pavlov, Podhradní street, section of clayish deposits with glacial fauna; a disturbance by a cellar dig is visible on the right.

teraceae, Campanulaceae, Poaceae, Primulaceae a Ranunculaceae. Jde o standardní pylové spektrum, jaké opakovaně nacházíme na ostatních lokalitách areálu Dolní Věstonice-Pavlov-Milovice. Naproti tomu kontrolní vzorek odebraný z tmavé hlinité polohy v zásypu sklepa poskytl spektrum subrecentní vegetace (anemofilní dřeviny, *Juglans*, Poaceae, Asteraceae, Chenopodiaceae, Cerealia).

Z povrchového sběru a následného výzkumu (dne 1. 1., 4. 1. a 7. 4. 2010) byl shromážděn soubor 143 fragmentů zvířecích kostí, z nichž bylo možné určit tyto druhy:

- Mamut srstnatý (*Mammuthus primigenius*): čtyři fragmenty lebky, tři fragmenty klů a fragment žebra.
- Kůň sprašový (*Equus germanicus*): fragment occipitálního kondylu lebky.

Zbývající kosti byly zařazeny do kategorií velký savec (18 fragmentů lebky a šest fragmentů dlouhých kostí) a neurčitelné (34 fragmentů kostí o velikosti 2–1 cm a 68 fragmentů kostí o velikosti méně než 1 cm).

Závěr

Celkově lze říci, že na lokalitě Pavlov II jsme v roce 2010 zachytili komplexní geologický profil redeponovanými sedimenty, k jejichž vzniku i následné redepozici došlo ještě před gravettským osídlením – artefakty v tomto prostoru vystupují na povrchu spraše. Naproti tomu nová lokalita Pavlov – Podhradní, přestože je uložena v jílových sedimentech a nikoli ve spraši, nevybočuje po stránce vegetace a fauny z obvyklých poměrů v našem mikroregionu v období gravettien. Doplnuje tak celkovou rekonstrukci sídelního areálu na katastru obce Pavlov.

Jiří Svoboda, Martin Novák, Sandra Sázelová, Jaromír Demek, Alena Dohnalová, Libuše Smolíková

Resumé

In 2010, two new sections were documented and analysed during engineering and construction works at Pavlov. At Pavlov II, a complex geological section was analysed, including upper loess, redeposited paleosol sediments of probably OIS7 age in center, and earlier sediments affected by frost deformations at the base (Fig. 14). This section predates the Upper Paleolithic occupation (lithic artifacts occur on surface at this part of the site). At a new site Pavlov-Podhradní, a horizon with a poor pollen spectrum (*Pinus sylvestris*, *Picea*, *Abies*, *Juniperus*, *Alnus*, *Corylus*, and *Ulmus* accompanied by rare herbs, namely Asteraceae, Campanulaceae, Poaceae, Primulaceae and Ranunculaceae) and with glacial fauna (mammoth, horse) was recorded within in clayish deposits (Fig. 15). The paleontological context of this new site corresponds to the other Upper Paleolithic sites in this area and completes thus the geographic reconstruction of human occupation at Pavlov.

PRAVLOV (OKR. BRNO-VENKOV)

„Vinohrady“. Paleolit–mezolit? Jáma. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum, provedený v roce 2010 na akci „Prodloužení uličního řádu STL plynovod Pravlov; Prodloužení vodovodu Pravlov, lokalita Vinohrady 2. část, lokalita Za hřbitovem, k. ú. Pravlov, okr. Brno-venkov“, doložil v poloze Vinohrady (Loc: 49°3'15.922"N, 16°29'26.471"E) pozůstatky jámové „dobývky“ rohovců cca z období mladého paleolitu až mezolitu, eventuel. mladšího pravěku. Lze se tak domnívat na základě nálezů hrubší debítáže s lokální bílou patinou, která svědčí s největší pravděpodobností o způsobu ověřování jakosti místní suroviny. Surovinu zde zastupují rohovce, které byly uloženy v terciéru nebo kvarteru do místní terasy ležící nad řekou Jihlavou.

Petr Kos

Resumé

Pravlov (Bez. Brno-venkov). „Vinohrady“. Paleolitikum–Neolithikum? Grube. Rettungsgrabung.

ŽELEČ (K. Ú. ŽELEČ NA HANÉ, OKR. PROSTĚJOV)

Holcase. Počátek mladého paleolitu. Sídliště. Záchranný výzkum

Lokalita je situována asi 1,5 km svv. směrem od obce Želeč (okr. Prostějov) v předpolí rozsáhlé pískovny (pískovna Ondratice těžená společností Těžba šterkopísku, spol. s r. o.). Dějiny bádání na lokalitě Ondratice I/Želeč v jejím okolí byly již v minulosti dostatečně popsány (Škrdla, Mlejnek 2010; Svoboda 1980; Valoch 1967), proto se jimi nebudeme dále zabývat.

V roce 2010 jsme pokračovali v terénních aktivitách na lokalitě (cf. Škrdla, Mlejnek 2010). Provedli jsme systematickou povrchovou prospekci v prostoru hlavní koncentrace nálezů (lokalita označovaná jako Ondratice I/Želeč), vyhloubili několik menších sond a realizovali záchranný zjišťovací výzkum.

Povrchová prospekce

Intenzivním povrchovým průzkumem jsme sledovali dva hlavní cíle:

1. zjištění rozptylu nálezů na lokalitě Ondratice I/Želeč,
2. získání reprezentativní kolekce nálezů.

V průběhu povrchového průzkumu byla poloha každého artefaktu zaměřena pomocí ručního GPS přijímače. Podarilo se nám tak přesně zdokumentovat povrchový rozptyl nálezů a určit zóny, kde se může nálezový horizont zahlubovat a kde by bylo možné případně získat artefakty z intaktních sedimentů. Druhý cíl, získání reprezentativní kolekce nálezů, směřuje k zatím chybějící publikaci věnované nekřemencové části materiálu z lokality. Nepředpokládali jsme, že typologické a technologické spektrum nové kolekce bude zcela identické s kolekcemi uloženými v muzeích, protože lokalita byla po desetiletí intenzivně výběrově vysbíravana, a třebaže jsme sbírali a zaměřovali všechny nalezené artefakty, jednalo se zřejmě o negativní výběr, protože původní nálezové spektrum zde je ovlivněno aktivitami předchozích sběratelů. Předpokládáme ale, že jestliže kolekce přesahuje 1 000 kusů, může být brána jako reprezentativní po stránce surovinného spektra a nepochybně obsahuje všechny hlavní technologické a typologické komponenty (např. levalloiské a plošně retušované artefakty), takže může být použita jako referenční, zejména pro porovnání s kolekcí získanou výzkumem v intaktních sedimentech.

Celkem jsme v roce 2010 posbírali 1 154 artefaktů vyrobených z místního křemence, „sluňáku“ (31 %), blíže neurčených moravských jurských rohovců (20 %), rohovců typu Stránská skála (11 %), typu Krumlovský les (9 %) a typu Troubky-Zdislavice (8 %), dále ze silicitů z glacienních sedimentů (8–12 %), křídového spongiového rohovce (6 %), radiolaritu (2 %) a blíže neurčené chalcedonové zvětraliny (0,5 %). Soubor obsahoval 59 nástrojů, většinou šlo o škrabadla (19 ks, 32 %), méně často drásadla (8 ks, 14 %), retušované čepele (8 ks, 14 %) a rydla (6 ks, 10 %). Dále se vyskytly tři odštěpovače, tři listovité hroty, dva vrtáky, dva vruby, dva levalloiské hroty, jeden moustéřský hrot a jeden hrot typu